

PAKİSTAN-AFGANİSTAN İLİŞKİLERİNDE DÜĞÜM ÇÖZÜLEMİYOR

Ayşenur Albayrak

Referans için: Albayrak, Ayşenur. "Pakistan-Afganistan İlişkilerinde Düğüm Çözülemiyor". İNSAMER Analiz. 23.01.2022.

 Analiz

Taliban'ın Afganistan'da yönetime gelmesinden hemen sonra Pakistan'ın o dönemki başbakanı İmran Han Afganların köleliğin zincirini kırdığını belirterek coşkulu bir konuşma yaptı. Taliban'ın bu zaferi, yaklaşık 20 yıl sonra Kabil'de dost bir hükümetin kurulması habisiyle stratejik bir zafer olarak görülüyordu. Pakistan, uluslararası toplumu insani yardım sağlamaya ve olası bir insani krizi önlemek için Afganistan'a yönelik yaptırımları kaldırmaya çağırdı. Bununla birlikte uluslararası alanda da Pakistan, Afganistan ile 2.600 kilometrenin üzerinde bir kara sınırına sahip olması ve Taliban üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak Afganistan'ın geleceğinde önemli bir aktör olarak kabul ediliyordu. An-

cak Pakistan-Afganistan ilişkilerindeki bu iyimser ve olumlu hava kısa sürede değişti. Öyle ki Pakistan Dışişleri Bakanı Zerdari, görevine gelmesinin üzerinden neredeyse bir yıl geçmesine rağmen Afganistan'a resmî bir ziyarette bulunmadı. Son yıllarda Pakistan'daki faaliyetlerini artıran terör örgütü Pakistan Talibanı (Tehrik-i Taliban Pakistan-TTP) ve Durand Hattı boyunca süren sınır çatışmaları, iki ülke ilişkilerindeki değişimin en önemli sebepleri olarak öne çıktı.

Uzun yıllar İslamabad, Afganistan'daki ABD (yabancı güçler) varlığının TTP'nin faaliyetlerini artırdığını ve beslediğini ileri sürüyordu. Bu sebeple Taliban iktidarında TTP'nin saldırılarının şiddetlenmesi Pakistan için beklen-

medik bir durum teşkil etmenin yanında büyük bir rahatsızlık yarattı. 23 Aralık 2022'de örgütün uzun yıllar sonra ilk kez başkent İslamabad'da bir intihar saldırısı gerçekleştirmesi, Şahbaz Şerif yönetimindeki Pakistan'ın TTP sorunuyla karşı karşıya kalmaya devam edeceğinin göstergesi olarak yorumlandı.

14 Aralık 2007 tarihinde kurulan TTP, el-Kaide'yle yakın bağları olan Peştun milliyetçisi bir örgüt; dolayısıyla etnik yapısı sebebiyle Pakistan'da bölünme endişesinin yaşanmasına da yol açıyor. Genellikle Pakistan'ın Afganistan sınırında eylemler düzenleyen Pakistan yönetimine muhalif militan grupların şemsiye organizasyonu olarak biliniyor. Kuruluş yıllarında Pakistan genelinde şeriatın uygulanmasını, İslami bir halifeliğin kurulmasını ve koalisyon birliklerinin Afganistan'dan çıkarılmasını amaçladığını belirten örgüt, ülkenin ulusal güvenliğine ve toprak bütünlüğüne bir tehdit olarak görülüyor. Örgüt, kuruluşundan itibaren Pakistan çıkarlarına karşı çok sayıda terör eyleminin sorumlusu kabul ediliyor. Bu saldırılar arasında Aralık 2009'da yedi ABD vatandaşının hayatını kaybettiği Afganistan'ın Host şehrindeki ABD askerî üssüne gerçekleştirilen intihar

saldırısı ile Nisan 2010'da Peşaver ABD Konsolosluluğu'na düzenlenen ve altı Pakistan vatandaşının hayatını kaybettiği intihar saldırıları da bulunuyor.

2018 yılı itibarıyla sivillere yönelik eylemlerini azaltan ve saldırı yöntemini değiştiren örgüt, daha çok orduya ve hükümete yönelik saldırılar gerçekleştirdi ve adından daha az söz ettirdi. Ancak ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ve Taliban'ın yönetime gelişinin

ardından ortaya çıkan güç boşluğundan istifade ederek son dönemde saldırılarını yine artırdı. Pakistan Barış Araştırmaları Enstitüsü'ne (PIPS) göre, 2021 yılında Pakistan'da 207 terör saldırısı gerçekleşti. Saldırılarda 2020 yılına göre %42'lik artış yaşandı ve bunlar 335 can kaybıyla sonuçlandı. PIPS, yalnızca TTP'nin 87 saldırıdan sorumlu olduğunu ve 2021 yılında bir önceki yıla kıyasla %84'lük bir artış yaşanarak 282 saldırı gerçekleştirildiğini belirtti. Bu durum karşısında Pakistan'ın güvenlik endişeleri arttı ve Afganistan-Pakistan ilişkileri de gerilimli bir temele oturdu. Buna rağmen Pakistan, diplomasi ve

diyalog yolunu kapatmayarak TTP ile görüşmelerde bulundu ve Mayıs 2022'de Taliban arabuluculuğunda ateşkes anlaşması imzalandı. Ancak TTP'nin İslamabad yönetimi ile

*Son yıllarda
Pakistan'daki
faaliyetlerini
artıran terör
örgütü Pakistan
Talibanı (Tehrik-i
Taliban Pakistan-
TTP) ve Durand
Hattı boyunca
süren sınır
çatışmaları, iki
ülke ilişkilerindeki
değişimin en
önemli sebepleri
olarak öne çıktı.*

imzaladığı bu ateşkes anlaşmasını bozup güvenlik güçlerine yönelik saldırılar başlatması ile Afganistan-Pakistan arasındaki tansiyon iyice yükseldi. Taliban hükümetinin ateşkesin bozulması sürecinde etkisiz kalması sebebiyle İslamabad, Taliban'a yönelik suçlamalarını artırdı. Bugün gelinen noktada, Pakistan hükümeti Afganistan'ı sınır ötesi terör faaliyetlerine karşı kayıtsız kalmakla, TTP'nin uyguladığı Peştun milliyetçi siyaseti körüklemekle ve kendi sınırları içindeki TTP'li teröristleri korumakla suçluyor.

İki ülke arasındaki ilişkilerin kötüye gitmesinin bir başka sebebi ise Durand Hattı boyunca süren sınır çatışmaları. Taliban'ın Afganistan'da yönetime gelmesinden itibaren Durand Hattı'ndaki sınır çatışmaları arttı. Pakistan ilk etapta sorunu diplomatik yollarla çözmeye çalıştı ancak bölgedeki gerginlik ve çatışmalar gün geçtikçe daha da çoğaldı.

Esasen Durand Hattı meselesi Afganistan için kökleri 19. yüzyıla dayanan çözümsüz bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. 19. yüzyılda Afganistan toprakları, o dönem dünyanın en büyük emperyalist devletlerinden ikisi olan Britanya ve Orta Asya hanlıklarını yıkarak bugünkü Afganistan ile komşu olan Çarlık Rusya'nın mücadele sahasıydı. "Büyük Oyun" olarak adlandırılan bu mücadele, İngilizlerin Rusya'nın egemenliğindeki petrol kaynaklarını ele geçirmek istemesiyle başladı. Rusya'ya zayıflatmak için harekete geçen İngiltere, Afganistan'da İngiliz yanlısı bir hükümetin imparatorluğun refahı için gerekli olduğunu düşünüyordu. Fakat her iki ülke de bu güç mücadelesinde mutlak hâkimiyet sağlayamadı ve Afgan toprakları tampon bölge ola-

rak kabul edildi. Ancak söz konusu bölgenin sınırları tam olarak belirlenmediğinden bu durum Britanya için sorun oluşturdu. Bu sorunu çözmek için de isyancı Peştun kabilelerinin büyük bölümünü kendi sömürgesindeki Hindistan sınırları içerisine dâhil eden Lahor (1838) ve Gandomak (1879) anlaşmaları Afgan yönetimine kabul ettirildi. Ne var ki bu anlaşmalarla da çözüme ulaşılamadı ve İngiliz yönetimi tampon bir ülke olan Afganistan ile sömürge altındaki Hindistan sınırlarının kesin olarak belirlenmesi için dışişleri sekreteri General Mortimer Durand'ı bölgeye gönderdi. Nihayetinde 12 Kasım 1893'te imzalanan anlaşma ile Afganistan'ın güneydoğusundan güneybatısına uzanan sınırlar yapay olarak çizildi ve Peştun kabileleri ikiye bölündü. Anlaşma o yıllarda aynı kültür ve etnisiteyi paylaşan insanlar arasında bölünmeye yol açarak günümüze kadar çözülemeyecek bir sorun yumağının da oluşmasına sebep oldu. 14 Ağustos 1947'de Pakistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana Durand Hattı Afganistan-Pakistan arasında sorun olmaya devam etti. Eylül 1950'de ise Afganistan Parlamentosu, 1893'te imzalanan Durand Hattı Anlaşması'nı tek taraflı olarak feshetti. Her ne kadar uluslararası platformda Durand Hattı Pakistan ile Afganistan'ın resmî sınırı olarak kabul edilse de hiçbir Afgan hükümeti (1996-2001 arasındaki Taliban rejimi dâhil) Durand Hattı'nı Pakistan ile meşru sınır olarak kabul etmedi.

Tüm bu gerekçelerle Taliban hükümeti döneminde de Pakistan'ın sınır boyunca çitler ve sınır karakolları kurma girişimlerine karşı sert bir direniş gösterildi. Taliban güçleri

Pakistan güvenlik güçleri tarafından Doğu Nangarhar vilayetinde Durand Hattı boyunca çekilen dikenli telleri kaldırdı, Nimroz vilayetindeki sınırda bulunan çitleri söktü ve Pakistan kontrol noktalarını yıktı. Geçen yıl Durand Hattı boyunca Taliban ile Pakistan ordusu arasında çok sayıda çatışma yaşandı. Geçtiğimiz günlerde 11 Aralık'ta Pakistan'ın Durand Hattı'na tel örgü çekme çalışmalarını hızlandırması sebebiyle Afganistan'ın güneyindeki Kandahar vilayetinin Spin Boldak ilçesinde Pakistan güçleriyle çatışma yaşandı. Bu gelişmeler Afganistan-Pakistan ilişkilerinin her geçen gün daha da çözümsüz bir noktaya gelmesine sebep oluyor.

Taliban iktidarının son bir yılında Afganistan, İslamabad yönetiminin taleplerine kulak tıkayarak daha bağımsız politikalar uygulamaya başladı. Bu sebeple başlangıçta Taliban'ın zaferini kutlayan ve uluslararası destek çağrısında bulunan Pakistan, bugün daha ihtiyatlı bir politika izliyor. İslamabad yönetimi, Taliban'ın gelişiyse Afganistan üzerindeki etkisini artıracığına ve ülkenin terör unsurlarından temizleneceğine inanmış olsa da bugün gelinen noktada Taliban üzerinde söz sahibi olmamanın yanında Afganistan kaynaklı iç güvenlik ve sınır güvenliği sorunları ile mücadele etmek durumunda kalıyor. Ancak iyi ilişkiler içinde olmak iki ülke için de

hayati önem taşıdığından, bu durumun tersine çevrilmesi gerekiyor. Özellikle terör saldırıları ile Çin yatırımlarının ve Çinli işçilerin hedef alınması, iki ülkeye de telafisi mümkün olmayan zararlar verebilir. Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) uygulanabilir bir proje olmaktan çıkabilir ve Afganistan'ın da projeye dâhil edilmesi üzerine kurulan planlar tamamen rafa kalkabilir. Sonuç olarak TTB terörü ve sınır çatışmaları iki ülkenin de ekonomik kalkınması ve refahının önünde engel teşkil ediyor. Bu noktada Pakistan'ın Durand Hattı sınırındaki çitleri güçlendirme ve sınır karakolları kurma çalışmalarına son vermesi ikili ilişkiler açısından olumlu sonuçlar doğurabilir. Ayrıca Afganistan'ın insani ve mali yardım taleplerini karşılamaya açık olması, ülkenin içişlerine karışmaması ve yumuşak güç unsurlarını devreye sokması da iki ülke ilişkilerinin yeniden tamirinde etkili olabilir. Taliban hükümetinin ise ülkede varlığını sürdüren terör unsurlarını temizleme ve kendi sınırları içindeki TTB faaliyetlerini engelleme noktasında kararlı adımlar atması İslamabad için ilişkilerin yeniden tesisinde itici bir faktör olarak rol oynayabilir. Sonuç olarak ikili ilişkileri güçlendirmenin ve istikrarlı bir zemine oturtmanın hem Afganistan'ın hem de Pakistan'ın lehine olacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kaynakça

Anadolu Ajansı. “Afganistan ve Pakistan sınır güçleri arasında yine çatışma çıktı”. 15.12.2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afganistan-ve-pakistan-sinir-gucleri-arasinda-yine-catisma-cikti/2764547#>

_____. “Pakistan-Taliban ilişkileri terör saldırılarının gölgesinde sınıyor.” 04.01.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pakistan-taliban-iliskileri-teror-saldirilarinin-golgesinde-sinaniyor/2779748>

_____. “Uzmanlar, Pakistan-Afganistan ilişkilerinin ‘Pakistan Talibanı ve Afgan mülteciler’de düğümlendiğini düşünüyor”. 08.09.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uzmanlar-pakistan-afganistan-iliskilerinin-pakistan-talibani-ve-afgan-multecilerde-dugumlendigini-dusunuyor/2359057>

Başaran, D. “Pakistan-TTP Müzakerelerinde Taliban’ın Arabuluculuğu Ne Anlama Geliyor?”. ANKASAM, 02.01.2023, <https://www.ankasam.org/pakistan-ttp-muzakerelerinde-talibanin-arabuluculugu-ne-anlama-geliyor/>

Burget, F. “Durand Hattı: Afganistan-Pakistan Arasında Yaşanan Kavganın Diğer Adı”. ORSAM, 01.08.2013, https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/6fazilahmed.pdf

Ejaz, H. “Taliban 2.0 and Afghanistan–Pakistan Relations.” *Journal of Asian Security and International Affairs*, vol. 9, no. 3, 2022, ss. 462-474.

Jamal, U. “As TTP Attacks Mount Pakistan Runs out of Patience With Afghan Taliban”. *TheDiplomat*, 23.11.2022, <https://thediplomat.com/2022/12/as-ttp-attacks-mount-pakistan-runs-out-of-patience-with-afghan-taliban/>

_____. “Pakistan Could Take Its Fight Against the TTP to Sanctuaries in Afghanistan”. *TheDiplomat*, 08.12.2022, <https://thediplomat.com/2022/12/pakistan-could-take-its-fight-against-the-ttp-to-sanctuaries-in-afghanistan/>

Kaura, V. “Pakistan-Afghan Taliban Relations Face Mounting Challenges”. MEI, 2.12.2022, <https://www.mei.edu/publications/pakistan-afghan-taliban-relations-face-mounting-challenges>

Kızılay, Ş. “TTP’nin İslamabad Saldırısının İşaret Ettikleri”. ANKASAM, 03.01.2023, <https://www.ankasam.org/ttpnin-islamabad-saldirisinin-isaret-ettikleri/>

MepaNews. “Afganistan ile Pakistan arasındaki sınır çatışmaları yeniden başladı”. 11.12.2022, <https://www.mepanews.com/afganistan-ile-pakistan-arasindaki-sinir-catismalari-yeniden-basladi-56996h.htm>

Sayed, A. “Revival of the Pakistani Taliban”. *Combatin Terrorism Center*, <https://ctc.westpoint.edu/the-revival-of-the-pakistani-taliban/>

Voanews. “Ex-PM Khan Warns Tensions with Afghan Taliban Could Fuel Terror in Pakistan”. 01.10.2023, <https://www.voanews.com/a/ex-pm-khan-warns-tensions-with-afghan-taliban-could-fuel-terror-in-pakistan/6912575.html>

Waheed, A. “Pakistan’s troubled ties with the Taliban”. *EASTASIAFORUM*, 22.11.2022 <https://www.eastasiaforum.org/2022/11/22/pakistans-troubled-ties-with-the-taliban/>

